

Абӯабдуллоҳи Ҷаъфар бинни Муҳаммад

Рӯдакӣ соли 858 дар деҳаи Панҷрӯди водии Зарафшон ба дунё омадааст. Рӯдакӣ таҳаллуси шоирии устод аст, ки аз номи деҳаи зебои худ Рӯдак гирифтааст. Падари Рӯдакӣ аз табақаи боимтиёз ва шахсони соибэҳтироми водии худ буда, ба тарбияи фарзандаш аҳамияти бузург додааст. Ӯ маълумоти ибтидоиро дар зодгоҳи худ гирифта, аз худ истеъдоди баланде зоҳир намудааст. Рӯдакӣ чунон зираку доно будааст, ки дар синни ҳафтсолагӣ “Қуръон”-ро ба пурраағӣ ҳифз намудааст.

Устод Рӯдакиро дар таърихи илму фарҳанги адаби форсии тоҷикӣ бо номҳои сардафтари адабиёти классикӣ, асосгузори назми форсии тоҷикӣ, устоди шоирон султони шоирон, маликушшуаро ва одамушшуаро ёд мекунам. Ӯ шеърро шоириро низ аз ҳаштсолагӣ оғоз намудааст. Рӯдакӣ дар баробари зехни гировақли расо овози хуш ва савти дилкаше низ доштааст. Ӯ азми сафари Самарқанд таҳсили илм менамояд. Шоир дар бораи ба илми мусикӣ шавқу рағбат доштани худ чунин ишора мекунад:

*Рӯдакӣ чанг бигрифтӯ навохт,
Бода андоз, к-ӯ суруд андохт.*

Рӯдакӣ соҳиби девони бузург будааст. Ба ғайр аз ин, аз шоир ба мо абёти алоҳидаи дostonҳои “Калила ва Димна”, “Синдбоднома”, маснавии “Даврони офтоб” ва қасидаҳои “Шикоят аз пирӣ”, “Модари май” боқӣ мондааст. Ҳамаи ин гуфтаҳои боло аз он гувоҳӣ медиҳанд, ки устод Рӯдакӣ шоири пурмахсул будаанд. Афзунии миқдори шеърҳои Рӯдакиро қайд намуда, шоири асри XI Рашидии Самарқандӣ чунин мегӯянд:

Ғар сарӣ ёбад ба олам кас ба некӯшоирӣ,
Рӯдакиро бар сари он шоирон зебад сарӣ
Шеъри ӯро баршумурдам: сенздаҳ раҳ сад ҳазор
Ҳам фузун ояд, агар, чунонки бояд, бишмарӣ.

Аз ҳамаи ин осори бузурги устод Рӯдакӣ акнун танҳо ҳазор байт боқӣ мондаасту ҳалос.

Дostonи “Калила ва Димна”, аслан, дostonи ҳиндӣ буда, дар асри VI аз ҳиндӣ ба паҳлавӣ тарҷума шудааст. Баъдан, ба арабӣ баргардонида шуд. Рӯдакӣ дostonро аз рӯйи тарҷумаи тоҷикии Балъамӣ ба риштаи назм қашидааст. “Калила ва Димна” асари пандуахлоқӣ мебошад.

“Модари май” қасидаи мадҳӣ буда, дар васфу ситоиши шоҳи Хуросон навишта шудааст.

Қасидаи “Шикоят аз пирӣ” дорои 34 байт буда, қасидаи шарҳиҳолӣ номида мешавад. Рӯдакӣ ин қасидаро дар рӯзҳои пириву саҳтии зиндагии худ эҷод кардааст. Қасидаи “Шикоят аз пирӣ” лаҳзаҳои муҳимтарини ҳаёти шоир, хусусан пастиву баландии рӯзгори онро ба ёд меорад. Асари дигари шоир маснавии “Даврони офтоб” ба ҳисоб меравад, ки дар бораи ҳаракат, ҳосияту хусусиятҳои табиӣ офтоб нақлу ривоят мекунад. Мероси адабии боқимондаи устод Рӯдакӣ аз қасида, ғазал, қитъа, рубоӣ ва маснавӣ иборат аст. Ашъори дигари боқимондаи Рӯдакӣ, махсусан ғазалҳои ӯ, аз нигоҳи мазмун ва мундариҷа ба монанди қасидаҳои ӯ рангорангу ғанӣ мебошанд. Маснавиҳои шоир, асосан, қиссаву ривоятҳо, саргузаштҳои ибратомӯз, панду ахлоқи инсонӣ неқ ва афкору андешаи инсондӯстонаи ӯро фаро гирифтаанд.